Afhandling

Om *Svenska Sillfisket ifrån de äldsta tider, intill Konung Gustaf I:s anträde till Regeringen;* Författad af HERR ADOLF DANIEL ENANDER, Landtman Och Af Kongl. Vitterhets, Historie och Anti- quitets Akademien belönt, år 1796.

Förord till den elektroniska utgåvan

Särtryck ur: *Kungl. Vitterhets, historie och antikvitets akademiens handlingar. Del 7.*

Verket, som tillhör The Library of the University of California, har scannats av Google Books. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i maj 2016 av Bert H.

Af alla Hafvets Innevånare tyckes ingen förtjena större upmärksamhet, än *Sillen*: ingen finnes där till större myckenhet, ingen fångas där till större mängd, ingen bidrager så mycket; till människors föda, och välmåga Doct. Fagræus's Anmärkningar om Sillen uti Trangrums-Acten, S. 96. — Assesor Lannérs Handlingar till Sv. Fiskeriernes Historia, 1:sta St. Sid. 5 och 49. Ifr. Secret. Utskot. Underd. Bref till K:gl. Maj:t d. 8 Junii 1752.. Ehuru Herr Assessor *Tuneld* yttrade „att 1000 „Tunnor Sill, och 1000 Sk:pund Järn kunna „anses för Publiken af lika värde; men „Nationela förtjenften af 1000 Tunnor Sill, „större,Herr Assessor Tunelds Geographie öfver Sverige, VI. Upl. tr. 1785 S, 38. tyckes vara nog öfverdrifvet; (hvarföre ock en Anonym Uti Stockh. Posten N:o 8, år l786., tviflat om denna upgifts rigtighet); är dock den Författare Herr Econom. Intend. Fischerström och dess Tal till Sv. Folket, S. 175. hvilken Herr Tuneld åberopat, känd för så vidfträckt kunskap och erfarenhet i Hushålls-Vetenskapen, att hans patriotiska utlåtande icke bör ogillas. Åtskillige andre, inhemske Författare Herr Canc. Råd. Edv. Carleson, i sin upmuntran till Fiskeri-inrättningar i Sverige genom ett Tal för Kongl. Sv. Vet. Academ. 1749 S. 7 och Herr Com. Råd. NordenCrantz (Bachmanson) i Arcan. Oeconom. & Comm. tr. 1730 Tom. I. S. 289. — Härvid kan ock jämföras hvad en sig kallande Svensk Tydelekur (till äfventyrs Herr Cap. Märt. Trievald) uti Hållands Guld. Grufva, åpnad för Rikets Stånd. 1746 skrifver Sid. 8, 13 att de Svenske då gåfvo 2 Sk:pund Stångjärn för en Tunna Holländsk Sill. Herr Estenberg i Diff. de Piscaturis in Oceano Boreali, under Canc. Råd. Lagerbring, anförer Sid. 2, att knapt de rikaste Guld- och Silfver-Grufvor rikta så mycket, som Fiskerier. hafva äfven flera år förut yttrat samma mening, och med klara bevis ådagalagt sanningen deraf. DåDå Rikets fördel och vinst af Sillfisket är stor och betydelig; då dugtigt Sjöfolk därvid upammas; då det skaffar utkomst för 1000 tals fattige, annars näringslösa Arbetare; då afkastningen deraf förser så väl den förmögnes bord, som den fattiges med nödigt födande och folkökningen befordrande spis g); då den del af fångsten, som ej åtgår i Riket, är för Utlänningen en begärlig Handels-vara, äfvensom den af räket (afskrädet) tillverkade nyttiga tran h); då sjelfva affället efter kokningen eller Tran-grumset är ganska tjenligt till åkrars och ängars förbättring i), kan väl

g) Peut étre méme que les parties huileufes duPois-fon font plus propres å fournir cette matiere, qui fert å la Géneration. Ce feroit une des caufes de ce nombre infinie de peuple qvi eft au Japon 8c k la Chine, ou l'on ne vit préfqve qve de Poisfon. Montesqu. L'efpr. des Loix Livr. 23 Ch. 13.

h) Herr Bar. och Landshofdingen DuRietz's Kungorelfe om BelSningar f5r dem af Allmogen i GStheborgs HofdingedSme, fom med Sillegrums godfla åker och ång af d. 26 Sept. 1780 införd i Stockholms Pollen N:o 230 nåmde år. Inrikes Tidn. N:o 116 8c 132 år 1793, famt Extra Pollen N:o 75 år I794.

Q Sillfångllen i Nordljon och Cattegat åt Bohus låns lidan ftiger ärligen till 300,000 Tunnor. Tunelds Geogr. 0 Upl. Sid. 17. Utrikes aflattningen på Sill går årligen till ett vårde af 300,000 R:dlr. Omkring 500 Fat Tran, om 60 Kannor hvardera, tillverkas årligen. Bar. Hermelins Tal for K:gl. Vet. Acad. om Näringarnas fSrhållande i Sverige, 1773 lid. 42.intet tvifvelsmål om dennå hårings nyttS och fårtråfflighet åga rum.

Genom kunfkap ojn ett närings - fånga fordna och närvarande tillftånd, famt om de orfaker fom dels Naturen, dels Konften beredt till defs upkomft och förfall, kanbåft flutas till dels foreftående oden; och genom en fådan kunlkap kunna åfven de fåkrafle mått och Forfattningar tagas, till olågenheters undan* rödjande, och Nåringens förkofran. Öfver* ty gad, att Kongl. Akademien i denna affigt upmanat till underråttelfer uti detta Åmne; har jag drillat framlågga dem, jag haft till* fålle att famla om Svenjka SillfiJKets Konung Guftaf I:s anträde Regeringen.

Att Sveriges forfle Inbyggare, genom jagt Och fifke förlkaffat lig florfta delen till litt uppehälle och nodtorft tyckes vara onekeligt i emedan de utfokt lig hemvift och nedllagit fina bopålar på en, om ej efter några Håfde* tecknares fannolika mening, Skårgård doCk af många och flora vatten omgifven och ge-nomlkuren del af Jorden /). Uti

i) ftert- Hof-Cancell. von Bolins Svenlka Hiftoria, I» Del. S. 3*1° och li. ProfefT. Ferrners Tal 1765. Tviften om \£atn-minlkningen, S. 20 och följande. Beikrifn, om Oland af Ahftrand, utgifven af Gahm, S. 209. Crselius Beflirifn. Sfvér Tuna, Sefvede • Och Asbolands Hårader i Calmare Lån, Capitlen f, ft. Sv. Patr. Sållk. Hush. Journal for Julii och Au g* Månad 1795 S. 155»

l)Herr Canc. Råd. Lagerbrings Svea Rikes Hiftoria, 1. D. S. 43 följande» Herr Gammär-Råd. af Botins Sv, Folkets Hin, i.fta Tidhvarfv. lid. 9, ij- Den fammes Beikrifn. öm Sv. Hemman och Jorda-Gods, 1. D. fid. x, 7. Herr Biks Hiftoriograph. JacobUti ett fkogbevåxt och olåndigt Låftd gjorde väre Urfådér tvifvelsutan, i brift al vågar, fina mefta refor till fjols; och år det naturligt, att de då, likafom under Vikirigs-farderna, meftadels lefvat afFifk, hvilken de få lått kunde fånga, då de uppehollo fig pS och vid hans Element m). Af detta Näringsfång hemtades åfven fnarare föda och vinft, ån af Åkerbruk, fom ej få vål kunde pafla för ett oftadigt och flyttande Folkfla%. Fifke-fånge lårer ock fallit i deras tycke, emedan det liknade Jagt - och Strids - förrättningar, famt fordrade tilltagfenhet, ftyrka och ihärdighet.

Som våre Stamfader merendels vifiades vid och på Sjon, hade de tillfälle, att göra fig kunnige om Fifkames tillhåll, lektid m. m., och att utröna med hvad flags redfkap och agn de båft, hvarie årstid kuride fångas.

VII Del. L De

Wildes Sv. Stats Hiftoria, 1 D. fid. 123, 128 och 336. Herr Riks • RSd. m. m. Guft. Bondes Under-iSkn. om'Finlka Nationens och Språkets harkomft i K:gl. Vitt. Acad. Handling. I D. fid. g2 och iolj. Tunelds Geographie på flere ftållen. Enfaldige

Natur-Forfkarn, fid. 92. Cammar-Rådet Carlefon

anf. fl. fid. 4.

m) Heims Kringla, eller Sturlefons NordlSnflce Konun-ga-Sagor. 1 D. fid. 25, 37 och flereflädes, till och med 537, Lagerbring anf. ft. I D. fid. 418, 422. Von Dalin anf. ft: 1 D. 58, 59 - * 259» 364. Difput. af Brander under Erke-Biikop. Menander i Åbo 1741, >De Regia pifcatnra Cumoenfi fid. 2* Diflert. De Vikingis 1730, 1734, af Herr UbftrSm. Oftron och Muflor omtalar Starkader fåfom en gan-fka forargelig fpis, i fin Vifa, fom Saxo ifverfatt på 'Latii). Lagerbring anf. fl. fid. 434.-De erforo» utan tvifvel. att ju långrc åt Norden Fifken råkas, defto; fetare och varaktigare år han, fam t under den ftarkafte vinterköld, år' båft nj. De foro ock. derfore, likfonv Bergen-och Dronthems-boarne nu får tiden, ut på filke, ftraxt efter Jul - helgen, till de omåteliga. djup under Nord-polen; of-yértygade, att dår år Bilkarnas fådelfe-ort, att de dår hafva fin ymnigafte. föda och tillväxt; och. att ju långre derifrån, defto fiåmre fankt magrare, i.anfeende till fina långa och utmattande xefor, . famt mindre tillgång på föda o)

Innan

n) -Hsn Enholm i Dilput. under Prof. Kalm i Åbo, om Ojftg. Skirboers filkfätt, anmärker I D. fid. 44 Manifcrpt,1 att Strömmingen är bäft Vintertiden.

9) Canc. Råd., Carlefon pä anf. ft. fid. 17. Anmärkn. vid Svid ^Sthernas fordria Hushälls-vett af Herrar Trozelius och von HaufsvolfF, utg. Upfala 1752, fid. II, 12. Doftor Fagræus anf. ft. fid. 98, där, och* på* *de fSljafide, berättar om Sillens årliga utvandring 'fräh Nord-polen, åt Soder, ofler och Väfter, i vifta Arméer, eller Hufvud-grenar, åtfolgd af Hvalar och mångfaldige flags andre fifkar. Jfr. härom Prof. Bergmans Verlds Belkrifn. 2 Tom.' fed. Band. fid. 467. Journaliften, III. Tom. TIL Qvart. recenf. i Stockholms PoftenN:oi64, år 1793. Herr Profi Stroms lammanliknihg emellan de Norrike och Sveftlke Filkerier i Kongh Sv* Patr. Sållkapets Hush» Journal for Maji Manad 178* > och den fam-mes Bref om Silde*aat, eller rod-aat — (af . hvilken Räka, Sillen Ikall njuta fin fornämfta foda) t-*- tr. 1781 i Vecko-Skriften for Läkare och Natur-Forfk., fid. 189 och. folj. Bifkop. Pontoppidans Norriges Nat* Hift. a D. fid. 271. Afhahdling om Filkeri-erna af E. Hagerup ingifven till K:gl. LandkHush. Sällk. i Köpenhamn 1770, fid, 9, 10, 31 med flere.Innan de gamla Svenfkar kunde råkna Hampa och Lin for fitt Lands egna vaxter, hvilket forft lårer Ikett på 7 eller 800 talet, och deraf tillredde Nåt, famt innan de for. flodo att fmålta och bereda Jårn hafva de antingen haft fådant hem med fig ifrån fina Vikings-fårder till Fifkebragder eller ock be. tjent fig af djurs fenor; En, Vide- och * rotter likfom Gronlåndare och Islåndare ej länge fedan brukade krokar af Ben, och Nåt af långa, fmala, tunt fkurna Hvalfifkebens-rimfor q).I viffe Lands-orter hos ofs nyttjas ånnu Fiikekrokar af Ben, Try, En och

andra hårda Tråflag rj. ,

Våre hednifke Ättefader tillade Konung ftjord af Noa-Tuna Gudanamn, hvarigenom han fkulle anfes for en gammal Eudurboren eller å. iiy.0 fodd Gud. Dårmed betecknades dpn makt, fom gifver god våderlek, och lyck-liga Fifkefången s).

Ibland de fornåmfta kongliga dygder, famt andra anteckningsvårda goromål råknade

L a forn-

Sy. Fifkeffnget af en Anonym tryckt i Norrköping I791, fid. 48. Sturms betragtelfer ofver Naturen, 1. Band. fid. 492 och följande.

p)Volsunga Sagan Cap 23, fid. 36. Lagerbring anf. ft. I. D. fid. 68, 408, 411, 412. Von Dalin, anfi ft. fid.

q) Trozelius, anf. fl. fid. 9,. 19.

r) 1 Tjuft Hårad, oqh i Vårdnås Sokn af ofter Gåthl. fån* gas Lakar, Vinter - och Vår-tiden på trådkrokar. Jfr. fSnholtn anf. ft. 2 D. tr. 1754* fid. io, hvareft anfores; att 1 Oft. G. Skuren nyttjas ett flags Flåt« krokar for Gäddor, af horn och hårdt, fegt tråd.

1) Paulini Hift. Ärd. andra Bok, Cap. 49. Trozeiiui älifV ft. "fid.-9.forntiden färdighet i Ikjutande och flikande, fom fes af Konung Stenkils och fleras minnesmärken t). Konung Gudrod i Norrige kallades Veithi-Kong, fom förklaras genom Jagt-och Filke-Konung I Vilkina Sagan berättas, att. Prinfarne i Jutländ, troddes hafva dragit till Hafs-ftranden, att flika, når de faknades; famt att K. Nidungs Filkare rodde på ijon med Landt-Not, att fånga gråna och farlka flikar till hans bord x).

Hervarar Saga områrer filkande i Grips-å, dår någre metade Gäddor y'). Och i Hro-mund Gripfons Saga berättas om Gubben Hagal ifrån Ramunda-boda, fom ur Venern fångade en få flor Gädda, att hon hade up-flukat Hromunders fvård a).

Uti Odens Hafva Mal påminnes, at man bor ro påfjon i lugn - - -, och bruka Båten till flika a). Thors-mete, fom Edda omtalar,

t) Von Dalin anf. ft. I. D. fid. 324,

Herr Wilde anf. ft. I. D. Cap. II paragr. 12 fid. 128 , hvareft denne grundlSrde fornkånnare yttrar lig: att om de Gamles fiftefang kunde oräkneliga efterrattelfer anföras, om icke fjelfva nödvändigheten, och Verldens

belkaffenhefc efter fynda-floden, fatte frägan utom alt tvifvel. Jfr Humbles Difp. under Prof. Frondin 1744, De Pifcatura ha-reng. in Roslagia lid. 4. Äfven Nordencrantz, anf. ft. lid. 276. Vidare fager Herr Wilde, att Weithi bemärker, i Frolto Lag Cap 46, filkeri och filke-tyg, famt i Cap. 47. Weithilpili, Ikada pa Jagt eller Fifke.

x) Vilk. Sag. Cap. 29 fid. 67, och Cap. 21 fid. 43.

ij) Herv. Sag. fid. 159.

z) Hromund Gripfons Saga, Cap. 8.

ä) Canc. Rad. Lagerbring anf. ftälle* I. D. fid. 70.

i) Dämi Sagan 42.C *6$]

talar, år val det åldfla, fom fårekommer i våra Handlingar : dåru ti omnåmnes åfven Laxfilke och Notdragande fåfom då redan bekanta c').

Om Nåt talas utiVolsunga Sagan dj, hvilken, lika fom Others och Wulfftans refa utropar Other for en flor Fifkare, att han reft på Hvalfiflc-fange långt Norr ut, och, dår inom 2:ne dagar fångat 60 Hvalar pch Hval-ruflar; hvilkas tånder redan den tiden voro i ftort pris. Af deras fkinn gjordes Skepps-tog, med hvilka och Hvalfiflce-ben Finnarnes utlagor dåerlades. Om Others Broder formåles, att han fångat en flor Lax genom metande ej. Oddur Munk beråt tar åfven, att deras fed Var norrut i Halogaland, att anvånda mycken tid på Skjut- och Fifkeri af Hvalar, hvaraf de fattige och alle Inbyggarena fått fin foda och båtnad, famt huru Hauther och Sigurd fagt till Harek, att nu vore luft till ro och filka i få fagert lugn, och att de med någre fine Stallbroder begåfvo fig till djofs och rodde fuder vid landet till Trund-

•bem

t) DSmi Sag. 46, 6$ och 69. i) Volsunga Sag. Cap. 23. fid. 36, 37.

0 Periplus Otheri Halgolando-Norvegi, ut & Vulf. ftanis Angli, de fuis in Mari Balthico Navigationi* bus Seculo nono faäis tr. 1733 paragr. 5, 6 pch 7. Jfr Lagerbring anf. fl. I. D. fid. 407, 316 och 317. De Gamles Tärningar, fom brukades i Tafvel, voro gjorda af Ben eller Hvalfilke - tänder, enligt Herr Canc. RSd. Berchs utlaga i Samlaren, tr. 1773, m D. fid. 50.Item /). Om någre Fifkare vid Nidåhroos i Nprrige nämner Sturlefon g).

En Norrfk Hofding eller Ståthållare of-ver Halogaland, vid namn Thorolf, år den forfle, fom i Nordifka Håfderna uptecknas, fåfom den hvilken anfiålt Sillfifke vid Helge-land år 888» och fångat få mycken Sill och Torfk, att ett flort Köpmans fkepp dåråf blef laftadt och våren dårpå, affkickadt till England h). Det var fåledes icke underligt, om Allmänheten, upmuntrad af få flora efter-domen, flitigt idkade ett nårings-fång, fom gaf dem det båfla underhåll; och bör det ej heller anfes for vanhederligt, att våre Ättefader uti åldre Hiftorier kallades: Fijkt-frcitar e i).

Ehuru en del af det fom anfordt år, icke egenteligen angår de gamle Svears fifkande, tyckes man dock kunna fluta, att de Sven-ike fom egde famma lynne och tillfälle, fom närgrånfande lånders Inbyggare, i detta mål forhållit fig på lika fått.

Efter deflk allmånna Anmärkningar om Fifk-idkande i uråldriga tider af Nordifka Ländernas Inbyggare; närmar jag mig till

fjelf-

/; Oddur Munk, Olof Tryggvafons Saga, tr, 169c, Gap. 41, fid, 148. Jfr Herr Wilde anf. ft. I, D,, Cap, ii, par. 12, fid, 123. Öl, Verelii Not, till Her. Saga fid. 2g.

g) Sturlefon Heipis Kringla, % D, fid. 446. b) Gerh- Schonings Norriges Riks-Hift. % D, fid. 139 och 455. Ifr Dodi. Fagræus anf, ft, fid. 98. i) Herrar Trozelius och von Hausvolff anf. ft. fid. 9» hvareft åberopas Oddur Munks Ber, i Olof Tryggv* Sag, Cap, 41.ijelfva och egenteliga åmnet: Siäfijkets X) 6de* $ Sverige, fore Konung Gtt/laf den f:s tid.

Oaktadt all omhugfan, har jag icke kun-•nat erhålla någon åldrc cftcrråttelfc hår om, An* den fom blifvit glomlkan undandragen,

genom

k) Faftln bekant 5r, att Sklr-karlama i Wefterviks ^kårep, i Tjuft och Tuna Låns Skårgård, och på Oland, flere ftlllen att fortiga, fånga en fort ftorre Strömming, den de kalla Sill, eller Sklr-Sill, och att Strömming tyckes vara yngel af Sill, ehuru oli-till fmak; hvilket torde bero af deras tillhåll i Ofterfjon, fåfom mindre falt vatn, In Vefterhafvet; IS lirer hår (åledes icke vara om StrSmmings-fhke, utan endaft om den ftora Siliens, hvilken for 40 i 60 år fedan forfålldes upp i landet, under namn af Skån-Sill; denne berSmma gamle perfontr, for att hafva varit ftor, fet och full af råm och mjolke; formodeligen Ir det detta flag, fom nu for tiden fångas i Bohusllnfka Sklrgårdarne, vid Kulien i Skåne och flqreftådes deromkring; faft In den nu, béfinnes magrare och tomare; fåfom fednare på året fångad, torde hinda flere gånger urvald och onppackad, innan hon fås upp åt landet.,De Natur* kunnige hålla ock fore, att SilJ och Strömming Ir fcf fainina fpecies, fåfom ej fkilde med några llr-delés klnnemlrken. Jfr. hårom Archiat. v. Linnés Ichtyologifka föreläsningar i mferpt under Articl. Clupea Harehgus, få vil fom defs Fauna Svecica, tr. 1746, N:o 315, famt en Anonyms (M. O.) Afhandling om Sv. Fifkaflnget, tr. i Norrkop. 1791, fid. 47, Ölands JJefkrifn. af Gahm, utgifven 1708» fid. £8, följ. Frih. Hermelins Tal om Sy. Nlrin-gama, fid. 44. Enholms Difput. I. D* i mferpt, fid. 41. Herr Afleff. Lannér, anf. ft. fkiljer tydligt Sill och Stroriuning ifrån hvarandra, fid. 49, 55. I åldre tiders Handlingar omnlmnes ej ofta StrSra-ming, utan merendels Sill, Inda till K. Carl 8:des Hamnelkrå af år 1450. Ifr Olai Magni Sv. Hift. i Utdrag i Hush. Journ. för Seph 2784* fid. 39.I m 3 '

genom StUrlefon f). Denne Håfde tecknare, beråttar att fedan K. Olof Helge Haraldfon i Morrige, på fvikfult och nedrigt fått låtit afdaga taga K. Olof Sköt-konungs Landshof« ding, Eilif Gautfke vid ett utfatt möte,- och därigenom feck Norra delen af Rana Rike, Bohus-Lån, eller Viken, fom det då kallades ifrån Svea yålde, under fin makt; få förböd ban all tillförfel, ifrån Viken upp till Göthland, både Sill och Salt; hvilka varor Våft-Götharne fvårligen kunde umbåra. Detta forbud emot Sill-handeln från Bohus-Lån utfår-dadcs, omkring år 1012, och utvifar, attSill-filket då redan dår var ofligt. Det lårer fedan alt jåmt blifvit fortfatt, åfven vidSkån-Ika Vallen; ty når K. Waldemar I. i Dannemark, år 11 go emot hoften, anlånde med fin Flotta till Helfingborg, i affigt att ftraffa Skånlka Bönderna for upror och motvilja, att draga fåldt Timmer ur fkogen', fom ej kunde håmtas med håftar for markens olån-dighet; voro Bönderna i ftor myckenhet famlade vid ftranden, och hade upftagit fina Tålt långs åt kanten, emedan de med Sillfifket voro fyflofatte ni).

Herr Joh. Hadorph foker med nog fanno-lika fkål bevifa, att en Öftgötha Skår-Bonde, eller Fifkare vid namn Thieluer, fom blifvit våderdrifven till Gottland, i forntiden förft

up-

»

t) Heims Kringla, I. D. lid« 446« Ifr Lagerbring anf.

11. fid. 216, 326, 419.

m) Lagerbring anf. 11. 2 D. ii& 269.[t®]

uptåckt, och med fin Son Hafdi och Huflrun Hvita Stjernan, befolkat denna o n).

Andre Håfdateknare hafva beråttat, att i forntiden Bohuslån och Skåne haft mycket rikaFifkerier, i fynnérhet af Sill. Saxo Gram-matieus anforer o), att i hans tid kunde Fifkar

tagas

n) Se foret, till Gottlands Lagen, tr. in folio 16879 fid. 4. I fjelfva Lagen, lid. 5, tillätes att fora Fific till Marhnat. Uti Visby Sjo-Rått utgif. af Hadorph 1689, talas om fegling till Harings - fäk 9 eller Sill-filke, fid. 2. S. 11. Då det forordnas om Luft-penningar, fiår upf&rdt fSr en Låft Sill en Groot-Uti gamla Biårkoa Rätten Cap. Vill. $. 2,

tillätes Lodhofæ-Boerne fålja Sill och Lin i fina Skepp f. 3. Hadorphs uplaga folio 1687.

9) Saxo Gram. Hilb Dan. edit. Steph. præfat. fid. 3. Krantzius Daniøp L. 1. p. 3. Jfr. Puffendorffs Inledn. till Sv. Hill. §. 84. fid. 910. Trozelius anf. fl. fid. 11. Ehuru Saxo for denna upgift blifvit af några kallad ftor-lkrytare; är den dock ej otrolig: i fednare tider har Sillen ofta i Vikar vid Väftra kuften af Norrige blifvit få hopa trängd och med Nåt influten, att den med Ikoflar, i några veckors tid kunnat opp5fas till flere Ikepps laddningar. Er. Pontoppidans Danlk. Atlas T. 1. fid. 633. Den famraes Norriges Nat. Hill. p2 tylka, fid. 274. I Anderfons Origin. of Commerce Lond. 1764, Vol. I. fid. i?2 och 191, berättas fSr år 1313, att Sillen åfven då var få ymnig vid Skåne, få väl fom England, att hon med blotta händer kunde fångas; Jfr Fagræus anf. fl. fid. 100, 101. En välkänd famtida FSriatt. Herr AflefT. ' Lannér anf. fl. fid. 50, upter ett äfven få otrobgt bevis på Sillens mängd, neml. att en Fregatt pä en Sill ftini, likalom mot en Sandbank, lidit Skepps-brott, och att då Sillen flår inuti Hafsvikar vid Sy. Kufterna, år ftimmen ofta få ftark, att en däruti nedfatt ftang kan flå uprått m. m. Huru rikt och ypanigt både In - och Saltfjo-filket af Sill» Torlktagas med blotta händerna i.Örefund, och att Båtar knapt' kunde gå fram fér Fifkens1 myc-kenhetj Man kan formodeligen lluta, att det varis Sill, emedan K. Waldemar (utan, gvifvel den I.), utgaf en egen • Lag for Skånfka SH1-filket; hvilken kallades^ Skanors Lag, eller FidhaRätt; ty ordet Fidh betyder fet, feta varor, fåfom Sill och Tran, hvilka erhollos vid Sillfifkét, och dår forfälldes p). Arrild Hvitfeldt anförer q), att Liiblke Borgare år 1200, hade alla fina Skepp i Skåne vid Sill-fifket m. m.; och fåger: „Hvad Skånfka_Sill-„fiiket angår i lå. var det kort fortit begynt; „ty fordom var det under Landt-Rygen“. — År 1204 forfälldes en myckenhet Sill, fångad vid Skånlka Vallen r).

Sillfifkeriet fleg dock ej till fin hogd f<5rr, ån de mågtige Hanfe-Ståderne, år 1254, förenade fig, att draga gemenfam vinft af alla Svenfka Handels-varor. Staderna Lybeck och Braunfchveig, famt Colen voro de forfta,

fom

och Cabeliou hos ofs fordom varit anfores Sfven omftSndeligen af Peder Clausfen i def' Bok, kallad NorrigesÖg omliggende Öers fanfardig Belkriffuelfe. Jfr Trozelius fid. 11.

p) Kongl. Sv. Patr. SSllfk. Hush. Jourri. Maji 1781, fid. 3, 4. Hadorph i uttydningen ofver ordet Fidh, fom forekommer i Schaner Log. fid. 67, ofverfatfer det med filkelSge och Fidha-rStt, råtten på Fifke-lSget, hvadan Agnefit nu for tiden Stockholm. Ibid. Thy Tynner LaghS Sildh, (infaltad, lakegods) Sr en LSft, och 12 Thynner Thor Sr en laflh.

q) Hvitf. D. Kr. 2 D. fid. 165.

‚rj Herr Arnold förtfSttn. af Helmolds Chronica Slav. fid. ioa.fom uti ctt fådant forbund ingingo; men det varade ej länge, innan 60 till 80 andra Stader med dem fig inforlifvade. Ett fådant forbund, fom under fvaga; Regenter upväxte, och hotade Nordens Konungar med fin ofver-lågsna magt, hade ftyrka nog, ätt utlanda folk till alla de Kuller, h vareli Silien illorlla mångd famlades /). De lilkandes foretag lyckades vål; emedan år 1275 fångllen blef vid Skåne få ovanligt ymnig, att ett lals Sill fåides for ett ore, eller en half Sv. Riksdaler, enligt Herr Kammar-Rådets af Botin utfaga.

En Svenifk Författare t), yttrar fig om Sillfilkets Ikiften under denna tid fålunda: „Det dråpeliga och 6 fver hela veriden namn-„kunniga Sillfilke, fom drefs under Skånlka „Vallen, var i 12 år på Pommerfka och „Tylka fidan; men har fedan, vid år 1280, „ flyttat fig o fver till Skånlka Kulien, hvareft „det ofver 300 år med en ladan vålfignelfe „forblifvit, att Sillen flått i många millioner

t) Egbert Buys Woerdenboek, utgif. Amfterd. 1773, I. D. fid. 66. Art, Hanze-Steden. Jfr Da£b Eagr®-us, lid. 100.

1) Herr AffelT. Wcfsman i a:dra Qvart. af Skanlka Handl- recenfer. i Sv. Mercurius 1755« fid. 229 och fSlj- Jfr Lagerbring anf- ft. a D, lid. 871, 87** itj År ilt)9 och folj. filkades i Nov. mycken Sili vid Pommerika ftranden och Oderfts utlopp; enLHelmbldi Chronica Slävorum Libr. II. Cap. 12, Jfr Fagræus, fid. 99. Herr Suhm om de Danfkes och Norrlkes Handel och feilad i dén hedenlke tid, uti Koben-havnlke Selikabs Skrifter, 9 D. fid. 110, anmårker denna ymnighet'af Sill, omkring 1080. Jfr Kongh Fatr. Sålik. Handl. I ft.[ ]

„13. .tätt tillhopa under Kullen,, att. man knapt „kunnat komma franr med en Båt, och har ,,man kunnat fatta en Hake ned i vatnet emel-„lan Sillen, utan att den fallit ofver ånda.“ Utlänningar, i fynnerhet Lybeckarne riktade lig håraf otroligen, fedan de under K. Magnus Ladulås bekommo lina forlla Handelsfriheter; hvilka fedan af K. Magnus Smek, och följande fvaga Regenter få utvidgades, att ett Handels - lålllkap inrättades i Lybeck, fom kallades Stockholms och ett annat

under namn af Skäne-Farare (Schonen-fahrer), for Skånlka Sillfifket; hvilka räknades for fjålen i det Hanlifka Förbundet, emedan de med Sillfilkerierna vid Skånlka Stränder, er-hollo en betydlig vinll. Det anfågs der-fore mycket hederligt att vara en Schonen-fahrer, och til minnet af den flora magt och rikedom de tilllkyndat Samhället, att räknas ibland de fornåmlla i deras Samfund

Men beklagligen underlåto ändå de Sven-Ike, att nyttja ett få godt tillfälle till förmögenhet, fallån i äldre tider, rättigheten att filka var i Sverige ingen betagen; och ingen hade någon formåns-rått därtill framfore den andra; utan hvar och en begagnade lig fjélf af det, fom omtanka, flit och lycka hononi

till-

ar; Herr Olof Celfius’s Hift. om K. Gullaf I:e fed. D. fid. 76. Willebrand Hanlifche Gronik Pars i:ma Pag- 5<S, ? 8- Der freyen Reichs .Stad! Lubeck, feriptum Apologeticum oder Ehren-Rettung wider der ziinfFte der Schonenfahrer. Und der zunfften der Schonenfahrer Gegenbericht &c. tryckt i Folio, Lubeck id<58.C i73 3

tillfkyndade, fil. på eget, 'fom Allmånnings-vatten, ftundom ock vid andras enlkilda Strander. Med famfåld koftnad idkades merendels fifket, likafom det i fednare tider flcedt med Vinter-Nots dragning i Skåren: och om Strandeller vatten-egaren ej ville deltaga i koftna-den och arbetet, intogos frånviftande i Bolaget, fom nyttjade lig till godo fångften, up-håmtad på andras egor. I annat fall var lik-vål ej tillåtit att nyttja andras Jilkvatn utan Egarens tillftånd y').

I c

Men, fedan hvarken årliga Skatter, eller Upfala-ode förflogo till allmånna Utgifter, och K. Magnus Ladulås’s yppiga Håf-hållning; blef, igenom det ryktbara och mycket om-tviftade Helge-Ands Holms-beflutet år 1282, beviljadt, att, jåmte flora Sjöar, Strömmar, Malmftrek och Skogar, åfven alla Hufvud-fkår både i den Svenfka och Finfka Skårgården fkulle lyda under Kronan, få att,

„ the ther låge till fijkerij Jkulle Kronen Rente „therafu z).. Pråfter och Munkar innehade

likvål

y) Stjernhook, dc jure Sv. 8c Goth. Vet. fid. 139, 2 Gamla Skäne-Lagh, gjord for Sr 1127, utgifven af Hadorph 1 6~6,fid. 31,38 och 59. Dale-Laghen, Ikrif. for Kon. Byrgers tid, utgifven af Hadorph 1676, fid. 19, 23.

x) Joh. Stjernhook, anf. ft. fid. 270 och 280. Von Dalin Sv. Hift. 2 D. fid. 285, 286. Af Botins Sv. Folkets Hift, fid. 3*4. Den fammes Belkrifn. om Sv. Hem. 2 D. fid. 9, ir. Lagerbring anf. ft. 2D. fid. 5"8ö till och med hvareft denna Handlings trovärdighet utredes ochbeftyrkes. Hift. Bref om Sv. Ilegerings-fllttet, a:dra Flock, fid-169*likvål, och bchollp ånnu den filkrikafte delen deraf a)

År 1284 blef Sillfilket mycket oroadt af de Norrfkes Skepps-flotta, fom utruflades af K. Erik Pråft-hatare i Norrige: Skanor blef då plundradt; och en Alf Erlingfoii lade fig med fin Flotta i Örefund, ikoflade alla fjo-farande Danfkar, Tvikar och andra b).

K. Birger Månsfojl ptfafdade år 1297, en Forordning om Årke-Bilkops-Stiftets och Helfingelands Fråfte-tiondé, fom ikulle utgå. af Sill, Lax, Gråverk, m. m. År 1299, lårer något ytterligare blifvit;f. anftaltadt for Pråfterlkapet i Hellfingland om dels Tionde af Lax, Strömming, m. m. t).

Vid Skåne infann fig åter Sillen år 1313, till fådan myckenhet, att hon med bara händerna kunde tagas; och åfveh vid Englandr hvareft hon alt fedan blifvit upfilkad. Uti Liflåndfka- och Curlåndlka- Skåren fångades 0;k detta året Sill d).

Lybeckarne drefvo under helä denna tiden, med alla krafter, Sillfilket vid Skånlka Kuften; genom hvilken rorelfe Skanors och

Falfter-

«; Von Dalin anf. fl. fid. 127, 145, 216, 217. 232, 248, 301, 430, 488* 5°5* 7l°* 7l3> 725 och 73f. Lagerbring anf. fl. a D. fid. 184, 354, 321, 326, 443 &c. Botin nyfis anf. fl.

i) Lagerbring anf. ft. 2 D- fid. éic). . ;

c) HadorphS1 Sami. af Gamla Stadgar, efter BjSrkJa*

Rutten, fid. 6. — Jfr. Dale-Lagen, fid, 2. Lagerbring Sv. Hift. 2 D. fid. 652. Von Dalin arif. ft. 2 D. fid. 325, 330. .

d) Anderfon anf. ft. fid. I52, I91. Jfr. Fagræus anf. ft. fid. iox.Falflerbodas låga kojor förvandlades till rika och blomftrande Ståder e). Hanfe-Stadernas girighet och tilltagfenhet var få flor, att de enfamme ville tillvälla fig Skånfka filket: an-follo och fordrefvo derifrån ijelfva de Sven-fka, få vål fom Holftenare år 1341, famt Hollåndarena, år 1422 /).-

En fådan öfverlagd och våldfam oför-fkåmdhet var befluten och ftadfåflad uti ett Hanfeatifkt-motes-beflut år 1368, fom uttryc-keligen innehåller: att man med våld ville fara till Skåne och falta Sill g). De fokte

ock till att genom mildare och flugare medel bibehålla fitt vålde, uti denna fördelaktiga

inkråckt-

é) J. C. Becman Hift. orb. Terrar. fid. 214, Sv• Mercurius, fid. 230, årgang. 1755. Jfr. Eftenberg anf. ft. fid. 8. Tunelds Geogr. 5 Uplag. fid. 491. Gillbergs Befkrifn. ofver IV(Ialmohus-Lån, fid. 19*20. Fagræus anf. ft. fid. iof.

f) Von Dalin anf. ft. 2 D. fid. 514 fuger att Ly-beckarne fkadade Svenlkarne och Holftenarne, år 1356, under det de idkade Sillfifket. Se Willr-brand Hanf. Cron. pag. 2, vid de nämnde åren.

g) Willebrand anf. ft. fid. 41. In eben dem jahre (1368)> ift auf dem Hanfetag zu Liibeck befehios-fen, dafs man mit gevalt auf Schonen fahren, und Hering faltzen volle. Detta bellut utvifar derjåm-te at Sillfaltnings-konften varit känd for Wilhelm Beukelfons ifrån Biervliet tid; hvilken annars allmänt hålles fore varit upfinnare dSrtil (andra laga 1386); och for en månnifkoflågtet få gagnelig uptäekt ofver 140 år efter fin dod eller 1^56 blifvit hedrad af Kejfer Carl 5 med beröm i et nminnelfe-Tal på defs graf. Det berättas ock, at Kejfarn vid fam-ma tilfälle där upätit en faltad Sill - - - Anvifn. der Politiqv. gronden van HoUand fid 27. Savary Di6t. Comm. V. Hareng. Becman anf. ft.inkråcktning; faftån man cj kan fkylla dem for mycken frikoftighet, emedan den beftod blott i ett hälft dusfin Strumpor och en tunna Vin, for att erhålla de fornåmares bevågenhet vid Fifket i Skåne: en ringa erfattning for forluften af det betydeliga: Lands-måns förknippad med egen formåns-rått K).

Sedermera har Danmark och flere Euro-peifke Stater, — mera omtånkfamma, ja, nitfulla for fittvål, ån våre Forfader— dragit ftora rikedomar ur Svenlka vatten och hamnar, genöm fifkande och handel, föm Arnol-; dus'Liibecenfis beftyrker i). Som denne Författare — hvilken år 1209 antecknar Skåningarne och Danfkame, riktade af Sillfiiket vid Skåne — år åldre ån Hvitfeldt; fynes troligt, att den fiftnåmde hemtat fina under, råttelfer hårom från Arnold k~).

Under det Hanfe-Ståderne och i fynner-het Lybeckarne', af afundljuka på våra fifke-rier, i K. Magnus Smeks tid, tillkråcktade fig Sillfångeriet vid Skåne — dår de haft Capell vid Cimbrishamn, Kivik . och flere flådes /); hulpo Hollåndarne af all fin magt att fifka

vid

h) Lagerbring anf. ft. 2 D. fid. 871 och 87®* Willc* brand, Hanf. Cron. I. D. fid. 34, inforer Beflutet härom ur Lyblka Råds-Matrikeln.

i) Arn. Liib. Lib. III. Cap. 5, fid. 121. Jfr. Lager-brings Sv. Hifl. 2 D. fid. 232. Den fammes Danika Stats-Kunfkap, fid. 36.

A) Eftenberg anf. ft. fid. ?.

b Archiat. von Linnés Skånfka Refä^, fid. 137. Tun-elds Geogr. 5" Upl. fid. 515. — År 1288 ftickade redan de Danfke några Jagter till Skanor på Sill-filke. Hvitfeldt anf. ft. fid. 299«c m i

Vid Skittftv Ofch Skotterne gjorde ofck fin fiit vid Bohuslån; hvareft på Holmarna fåt ej lång tid tillhakars fyntes, och känlke ånnu finnas iemningar af deras fifke-hyttor m'}.

År 1394, blef Sili tifleet vid Skånlka Stran* den, fom af Lybecks Utliggare ånnu flitigt befoktes » oroadt och hindradt af Sjo-rof* vare •)» Och år, I40Ö, började detta rika forråds-hus i Bålt och Öflerfjon fparfommare underhålla fina trågna påhållfarcs vinnings» lyftnad o).

Men att Sillfiflcet åter blilvit lonattde oc!t htt Lybeckarne idkat det med mycken drift vid Skånlka Vallen» inhåmtas tydeligen der* af» att tilloppet af Filkare var få flort, åt 1415 p), att K. Erik af Pommern låt der fed* taga och i fangelfe infåtta 400 flikande Bor* gare ifrån Ly beck» h vilka emot Forbud 3)

M * en*

Ht) Trozelius Stof. & lid» So» Sv. MeScuriuS S756» lid. 449»

*») Werdenhageh Trafh De Rebus pubtreis Hahfea» ticis, Vol, II» fid. 3Ö6.

Anderfon anf» il. lid. 2åf. Jfr. ,Fagrseus an£ IL fid. 103.

ff) Hvitfeldt anf.ft. fid. 666-. Lågerbring Sv. Hi IR 4 D. fid» $2. Trozelius anf. ft. tiger delta tkedt 1411, men det mätte fukert vara tryckfel. Anderfon ,lid. 344 upgifver i anledning af Lindebrogs Chroruca Slavor», att det tilldragit fig 141^. Denna lilla (kiljak* tighet ir ej af betydenhet» oeh fSrringar icke det bevis man ur Håfderna toker, att Sillen a hyo in* funnit fig i Bllt emellan *414 och 1417«

;tf) Von Dalin Sv. Hiti. i D» fid» 514 'och 626» Hvitfeldt beråttar, att K» Eric i Danmark > till att hämna 'tig pS de Lyblke» ' låt 1246 gripa och anballa Lyblke K&pmån« fom fore tiUSildefi Ikend*

*Skopne, fid. 214«I t78]

ijnfamme ville till vålla lig denna •: T&ttighét. K. Erik. gick ån vidare» och låt genom Krå* pelin iattai qvarflad* alt Gods.Jfom Lybec-kårne hade i Narrige, till etid. varde- af 3414 Mark Silfvér, oCh forlkaffade fig genom den-tia alfvarfamhet eh jverkelig heder .*); .Icke defs mindre idkade; dé mågtige Hanfe-Ståder det Skånfka Silliifkcriet, tidtals mod otrolig- vinft, alt . intill år 1519; och med fin Handel ,på S verige fortforo de ånda till K.. Guftaf l:s tid år 1533- /). ‘ '

1 Oaktadt Utiåriningamas flit' och omforg» .att-nyttja Svenlka^ filkvatten.» upfieg dock prifet på filkvaror nog hogts en fjerding Hol* låndfk Sill gålde år 133.1, 20 Dal. 8 6re K:mt t). Det var derfore hög tid for de Svénfke, att fjelfve begagna fig af de förde* lar- naturens Herre* i få rikt mått tilldelade deras Strander. Men mäktige Utlänningars åconfigrep felades då ej mindre, ån i fednare tider, att hindra Svenfka Näringars uphjcl-pande.

De Regerande åfidofatte dock icke en nodig omtanke for detta hogft nyttiga nårings-fång. K. Magnus Smek, fom regerade till år 1360,

utgaf

r) Lagérbrings Sv.Hift. 4 D. fid. 52.

•) Hushålls - och Konft Cabinetf, a D. fid. 133, 233.

Celfius anf. fl. Sedn. D. fid. 76, 80. f) Kongl. Sv. Patr. SJUk. Handl. I. Stycket. — Uti Lagérbrings Sv. Hift. a D. fid- 718, anfores ur Peringfcholds Monum, Ulleräk. att emellan ar 1250 och ivoo, koptes tit Lagente Halecis f^r 6 Mark 6 Sre. Med Lagen* fSrfias Tunnor. Du Cange talar om Lagens, lä flora att Folk kunde gSmma fig i

dem..Utgaf förmodeligen genom fin Förmyndare, Mathias Ketiljnundfon, Forfattningar om Allmänna Ficierierna i Finland, fomefterlefdes till ~Qch med år 1672, af Finfke Skårboerne vid de-,ras Sillfilkc ti).K. Erik i3:de låt tillika med fin Med-Regentihna, I)rottning Margareta fom dog 1,412,'ej allenaft utlärda en Stadga om Silis fifkande, falltande och forfålgning nu m,, .för Köpmännen i Skåne, utan ock.fqrrafka en mångd utlåndfke Fifkare; oanfedt det i Stadgan mot flutet finnes tillåtligt både för Ty-Jke och Danfke Fifkare, att infinna fig vid Fifket, allenaft de med fina jjkutor läde fig tillfammans, och på anvifta, uti 47 Artiklen upråknade, ftållen x). Uti 8 Artiklen för-bjudes alle att fara.i Rofengarden vid lifs--ftraff. Om hårmed menas godfet af det hamn i Pommern belåget; har Silien och Fifkare, åfven den^tiden, infunnit fig på flera ftållen omkring Öfterfjön, ån vid Skåne.

Tillförene var Sillen förklarad for en Stadsmanna-vara, fom ej af Allmogen fick föras till Bergslagen, att föryttras y). Stadslagen tillåt, att Sill fick handlas i Skepp och Fartyg utan anfvar z). Ståderne Stockholm,

M 2 Lödofe,

*) Stjernhook anf. fl, fid. 16,

x) Se Hadorphs Samling af gamla Stadgar efter Skane Lag, tr. fol, 1676, fid. 69 • - 7.2. Ett båttre af;ryck af denna' K, Erik* Fifkare-Ratt, eller Artiki. fom , Dröttn. Margareta kallar den, har Herr Affesfor Wefsman utgifvit i Skanfka Handl; 2 Qyartalet. Se Sv. Mercurius i-fö, fid. 230.

Telje Stadga af den 10 Jan. 1380, 3 Artiki. Ho* Hadprph nyls anf. fl. fid. 31. •

*) Stads-Lagen, Köp-mål, Balk, Cap, Jf, 16, 33, 34*Lödöfe , Enköping, Nyköping, Trofa och Gefle fingo frihet, att idka Filkerier a).

År 1425,- fkair ingen Sill hafva infunnit fig vid Skånes Strander b). Samma under-rattelfe lemnar åfven Herr Pet. Kofod Anchers Danlke Lov-Hiftorie e),i hvilkén anföres, att Sillfifkarena vål fingo nyå Stadgar, under K. Erik af Pommern; men att dcfle fnart blefvo onyttige, emedan Sillen efter 1425, förmin-Ikades få anfenligt, att Skån/ka Kuflen intill 1469 fållan, och 50 år derefter alldeles icki, af Utlänningar beföktes. Tidens mörker ihå. flc hafva varit orfak därtill, att på 200 år, ganlka få af våra Håfdateknare orda om Sill* filket; det år dock troligt, att Sillen åfven denna tid infunnit fig, och blifvit fångad vid våra Stränder d). Mera uplysning och mindre illvilja mot K. Erik igcde — (till åfventyra för den nya Stadgan om Filket, han utgaf; ty okunnigheten ållkar villfarelfer och oord* ning, famt underftödjes dåriiti af illfluge ut-lånd/ke medtåflare), — hade fåkert icke be-(kylt Konungen för olyckor, dem ingen dodelig kan afböja, fåfom mifsväxt, vattufloder och

Sill*

*) Von Dalin anf. (laD. fid. 623, 733, 754 och 784. Men huru vida de befattat fig med den egentli« gen fä kallade ilora Sillens fångande, derom fak. nas underråttelfrr.

fi) Chronolog. Rerum Dan.JIda Auftore Cornel. Hams. fort, inf&rd i Jac. Langebecks Script. Rer. Danic. Medii aevi» I Tom. Hafniee 1772, fid. 326.

t) KSpenhamn 1776, in Qvart. 2 D. Jfr. Fagreus, fid. ifi4.

d) Allman. Bibliotheket fXr är 1777, fid. 23. Doft. Fajreu* anfi fr. fid. loj.Sillfi/kctt aftagande i åflerfjon, år 1439 »}., Onfldigt, att K. Erik ej haft betydligare fel, in. defia,' foøi illlkan updiktade, och fordomen 13. flrångt beifrade.

Under deffe villervallor och oroligheter, famt det ombyte af Regenter, hvilket i Sverige likafom fått håfd, forordnade likvål K. Carl Knutson, i fin ir 1450, utfardade Hamne-Skrå - Ordning, eller Filkare- Artiklar, hvad vid Strämmings- och Torfk-fi/ke borde i akt-tagas, famt utfatte i 20 Artikeln, ftrafiF for dem, fom illa faltade fin Filk. Endaft uti 3? Artiklen år Sill omtalad /). Emedlertid fortforo icke dello mindre åfven Hollåndarne att pi ett betydande fått, draga vinning af Svenlka Sillen, fom innu mille varit ymnig, emedan icke mindre, ån 80 ftycken af deras Fattyg, fom voro utrullade till Sillfilkets idkande iÖlterfjon, ir 1479, blefvo af Frart/ka Amiralen Coulon borttagna och förikingra-<fe *).

Skånlka Sillfilkeriet blef federmera, tidtals intill ir 1519, med ganlka mycken vinll id-kadt, fårnåmligafi af de mågtiga Hanfe-Stå-

derna;

c) Von Dalin anf. il. a D. lid. 688«

/) Hamne-Skrå-F6rordn. tryckt i Stockh. xrax: nen orått daterad 1400, fnarare 1448, di K. Carl g krSntes. Se Trozelius anfi II. lid. ir. Uti Regiftr. ifvcr F&rordn. i Confift. Acad. Canzli uti Upfala Annes uptecknade: fSrll Hamne-Skrierne 1400,X4?o •ch 1600 ... Femte K. Carb ArtikL och Hamne-Skri fSr dem fom fiikja p£ Konungens allminna fcfke-grund, dat St. Bartholam*i-afton 1470. f) Af Botin Sv. R. Hift. fid. 6x8* Von Dalin Sv. Hift. » D. fid. 793.derna; men det aftog derefter fmåningom, och uphördc nåftan aldeles, år 1550 eller 1560. Vid Skanör och Falfterboda, har man ale fedan knapt fångat någon Sill A).

Orfaken till Sillens flyttniqg från Skånlka Vallen och Öflerljon i fednare tider, lårer' vara nog fvår att utgrunda, om ej den ftarka rörelfcn méd Fartyg, genom Ördfuftd,- och dermed"åtföljande buller af feglfende, Ikjutan-de och mera dylikt, gifvit'anledning till défsr

flygt 0-. . . . ,

Herr- Aflcflor Weftman befvarär frågany hyarfore Sillen lemnat Öflerljon och Skånlka jKnflerna , fålunda: Det år en oflridig fanning, att Sillen fodes och uphåller lig under de omkring: Nofrpoien belägna Ishaf;‘ 'Då hon' fédan kommer i opnä Hafvet, hafver hon-lina fiender äf flora Filkar, hvilka hénne förfölja, och deribla nd förnåmligaft Hvalfilkär.' \Jti Kongl. Äntiqvitets Archivi Handlingar, förvaras en handfkrifven beråttelfe om, Island, hvaruti upriknas 20 Ikårlkilta flag Hval-fifkär, äf hvilka en fort kallas Filk-råki (Filk-fofaren), fom -låges vara gänlka nyttig för månni/ko-flågtet; emedan' den för-fvarar dé filkande för fådai\e Hvalfilkar,..fom vilja .Ikada dem, men rådas föf dénjie :. och att “denne Filken åfyexj. . har den egenlkapen,

att

A)- Svenlka Mercurius. fid.la^o.Sr Daöor Fa-

græus anf. JLfid. 105Lagerbring- anf. fl. * D. nd. 871. berittar efter Krantzius, ätt Sillfilket i flutet-af I5:de Seklet lqnu var ganlka betydligt vid Skåno.

) Qanzli-Räd, Lagerbrings Sv; Hifl. 3 D< "fidy 87t'tt lufrr drftVer all Hågs Flflt nr djnprt till landet; att ttetfmed lätthet kan fingas. ‘ Vi dare bétittitø) att; en annan Hvalfifk gifvcs, fom heter Sil-råki (SilUfoiaren}, fom år 16 fot lång, och jagar Sillen till Fiikaréná. Denne fednare år den, fom fdrtjenar upmårkfam-het. Af gamle Norrike Lagar bevlfes, huru denne Dags Hvalfilk varit under Lagens be-ikydd, och fick ej vid hårdt ftraff fångas under Siilfilké-tidenj emedan, fom orden lyda:, „Gvdr gåjyor varda dtrigtnom forminjkadeSedan man i Europa börjat med ilorre flit idka Hvalfiik-fångften, ifynnerhet ifrån' 1614, då Gronlåndfka Compagniet i Holland kom i ilånd; har man tydeligen mår k t Sillen min-ikas, och alldeles uteblifva'från Öflerfjon och våra farvatten, och att hon ej kommit långre ån till Skottika och Norrika kufterna. Hår* till kan ingen- annan orfak gifvas, ån den, att nian farit ut tidigt om våren på Hval* fiik-fångil, och då utan åtfkillnad tagit få det ena, fom aridra flaget af Hvalfiikar* och. fåledes fårhindrat dem, att, efter firt naturs drift, vana och anordning föfa. Sillen utfore hatvet, ånda ned till våra Svenika Kuller. Denna fak beftyrkesån mera af det, att medel-tidens Krönikör iå ofta ‘tala om Hval-fifkar, fom blifvit fedde och fångade i öiler-fjon k~) i hvilket i fednare ^tider ganika fållan håndt. Herr ProfeiTor Stram i Narrige in-

ilåmmer

I) SkSnflca Handlingaraa-i Sv.Mercurius J75'5‘, fid 230. Hadorphs K.im-Kr3mka, fid. 590. —* Von Dalini Sv. Hift, a D. fid-81*- 3 D. 41a, 432. Hvitfelds Kr&nika a Toxn. fid. 1545.t ?S4]

fiåmmer i døt anförda öm Hvatøikars* nytu vid Sillfångften, med tillagg af 2;nc andre ikål till Sillens uteblifvande från Ofterfjon, det ena: en kall väderleks och drif-ifens oli« ka förhållande i norra Hafvet på viffa

års« tider, h varefter Fiiken rattar fin utvandring till defydligarc och öftra vattnen» det andra; Sillens fornårafia fodo«åmnes Sill-åtets (Afta« cus Harengum), eller på Norrika iå kailade Röde-Aats olika tillhåll i vattnet, fom mer$n« dels år i hafvets drömmar, hvilka af okända ©rfaker kunna förändras oeh föra defla Sjö« Infedfer med fig, ån under-det ena,, ån under det andra landets Stränder /). Hade man fig bekant med hvad redfkap de fordne Fjfkarc Uphemtade Sillen; kunde man af lådan anl^d« ning döma, om Sillen genom inftångning och' fammantrångning af. ftora blotar eller Vådor och annan ovårdfam medfart, blifvit flkråmd från Kufterna. Bilköp Frys tror» att Notar, oförfigtigt och allt för girigt nyttjade, åro (kadeliga både föir Fifket och ijelfva Sil« lens godhet < då däremot Nått brukande i båda affeenden berömmas ib),

Det

0 Profesft m. Herr Hans ShrSms fkmmanKkning emellan de Norrika och Sv^nfka Filkerier uti Ktgl, Patr. SSlflt» Hpsh. Jours. f5r Maji Män. §r I7gi, fid. o, 10 8cc. Vecko-Skrift fSr Lakarc och Nabir« Forfare, i B^tnd. $4. igg och ffyj,

0») Herr Bifkop. Do<3. NioL £hrift, Frijs BerSttolfo om SiilfiJfkeriet uti Nordtasden i Noorige, införd uti KongL. Sv. i,Veten(k. A>cad. B^adlinear, Jr 1770..

% ftyart* SeCiC *5 3

Det år mycket fannolikt, att Utlånnin-gama varit mindre forgfållige, att bibehålls FUkcts ymnighet för framtiden vid andra till« boriga Kufter, der de, CU'om ink rack tara1, ej fällan oroades, och Dftaft bortdrefvos,

Tränkokning. lårer val ej den tiden varit få betydelig, att dtt dårvid fallande grumfet» kunnat fkada botten påSjån.och Sillfiiktrietf hvilket i fednare tider hållits, före, och vådte jnycken ypmårkfamhet, famt blifvit omtvi-i fladt med många fannolika fkål både med och mot, utan att frågan ånnu veterligen blifvit fullkomligen afgjord

Efter defla Anmärkningar återkommer jag å nyo tiU fjelfva åmnet; men finner un« der de oredor, ihvilka Riket var intrasfladt, att få vål denna, fom åfriga .Nåringars vård blef uraktlåten, då hvar och en blott tånkt© på enfkildt vål, och utvalde främmande Regenter, mer får att befråmja egna, ån all« månna fördelar. Ej underligit, att underråt. telfer om Nåringarnes^ befkaffenMet 'denna tiden, åro ofs få mycket obekanta, då de» voro i ett få bedråfligt tillUånd. Det enda, hvarafvi kunna fluta, att en fånådvåndig och nyttig Nåringsgren icke alldeles var fårftård, år Chriflian R;s ntdelade gåfvhr af Sill och

Salt

•) Se Trartgrunu-Aaen kiN-W « foft. N:o 254, Sr I78>- GStheb. Alleh. N:c

Stockb

- „ 9?»

1782. Stoc&h. Poft- N:o 83. 98. aia, ai8, *7** 4oi, Jr 178». Inrik. Tidn. N:o 13, Sr 178C, och N:o 8, la, Sr 178& N:o 30, ir 1787. Poft-Tid-pingen N:o é, Sr »788* Stockholm* Pofteo -P'ft 66« 1788«Salt till Bönderne, då - han 1520, belägrade Stockholms Slott; samt Småländske Allmogens Svar till Gustaf I, då han begärte, att de måtte hjelpa honom, att utdrifva tyrannen-: *„Så länge vi lyda Kungungen; tryter oss hvarken „Sill eller Salt“* Von Dalin Sv. Rik. Hist. 3 D, sid. 13. Konung Gustaf I:s Hist. af Celsius, 1 D. sid. 55 och 62.

Men så förfallet, som detta Närings-medel vid denna tiden förekommer oss; så förbättradt ser man det, icke långt derefter, genom K. Gustaf I:s nit får Svenska Folkets sällhet, hvarom Rikets Handlingar nogsamt vittna.

LAU-

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/eadsill/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-eadsill.

Filen skapad 2018-12-17 12:42:00.847229